

Föreningsmedlemmar svärmar vidare i bikupekooperativ

Bikupekooperation är ett begrepp som förmodligen ingen har hört förut. Begreppet står för en nybildad och liten förening, vars alla medlemmar i samlad tropp utträtt ur sin gamla och stora förening. Beteckningen sägs bygga på att en bisvärm tillsammans med en drottning, kan lämna sin kupa när den blivit alltför trång och så letar svärmen upp ett nytt ställe. Om det faktiskt går till så ska vara osagt, men nu finns alltså begreppet bikupekooperation.

STORT RISKTAGANDE

Det finns troligen inte många bikupekooperativa företag. I artikeln ”The Resilience of the Cooperative Form” från 2013 redovisar Karin Hakelius, Kostas Karantininis och Li Feng två fall. Dessa är Sju Gårdar och Upplandsbondens. Alla tre författarna arbetar vid Ultunas ekonomiinstitution. De nämner också några utländska fall. Till exempel att grupper av holländska trädgårdsodlare startade nya föreningar, strax efter att den gigantiska VTN-the Greenery bildades med marknadsorientering istället för odlarorientering.

Om bikupekooperation är ovanlig har det sina skäl. När bönder redan är medlemmar i en förening har de en trygg avsättningskanal. Denna står för allt som behövs i form av hämtning, förädling, försäljningsorganisation och så vidare. En ny förening innebär ett stort risktagande i flera hänseenden, socialt, finansiellt, produktionsmässigt, personligt, marknads-mässigt med mera.

KRÄVS SKEPTICISM

Om ett bikupekooperativt företag ska etableras, krävs att alla deltagande bönder är starkt skeptiska till sin gamla förening. Det har hänt flera gånger i den amerikanska Mellanvästern att en stor förening har försämrat villkoren för medlemmar med avlägsen lokalisering och då har dessa etablerat en ny sammanslutning. Det finns kanske också svenska paralleller.

Vidare kan en grupp medlemmar anse sig producera produkter av en speciell kvalitet, men föreningen betalar bara för en standardkvalitet. Det är svårt för en traditionell förening att arbeta med produktdifferentiering som kräver olika råvarukvaliteter. Framväxten av ekomjölken i den svenska mejerisektorn var ju svår i början, när grupper av konventionella och ekologiska bönder såg snett på varandra.

ÖMSESIDIGT FÖRPLIKTIGANDE

Det sociala risktagandet vid etablering av bikupekooperation, hör ihop med att du kanske inte kan lita fullt ut på de övriga

bönderna som är med vid etableringen. Det går inte att veta om alla vill leva upp till vad de lovar och om de alls förmår att göra det. Det kan också finnas objektiva skäl till att en kollega inte lyckas få en produktionsvolym som han eller hon planerade, eller att produktkvaliteten inte håller måttet.

En lösning på detta problem är valet av en kooperativ förening. Då blir alla leverantörerna förpliktigade. Det fungerar inte för någon att leverera produkter av avvikande kvalitet eller volym och inte heller att hoppa av, eftersom denne då själv blir lidande. Föreningsformen ger företaget en stabilitet som alla tjänar på.

SAMMANSVETSAD ETABLERINGSGRUPP

För att en ny förening ska bli etablerad krävs att någon tar på sig arbetet med att organisera denna. Då ska beaktas att frukterna av organisationens arbete kommer alla medlemmar tillgodo. En förutsättning för nyetablering av en förening är därför att gruppen av medlemmar från början är så liten och sammansvetsad att det blir liten risk för snyltarbeteende.

Efterhand kan flera medlemmar inträda i det redan existerande sällskapet, förutsatt att det finns stordriftsfördelar i produktionen och försäljningen. Den grupp som etablerade föreningen kommer troligtvis att värna om makten under en lång tid framöver. De vill ju ogärna hamna i samma underläge som de var i inom den tidigare organisationen.

HYRA IN SIG HOS PRODUCENTER

När bönderna lämnar sin existerande förening får de normalt inte med sig särskilt mycket pengar, samtidigt som de behöver ett stort kapital för att investera i sitt nya etablissemang. Detta medför att den nya föreningen ofta får en speciell strategi. Det är ju inte så lyckat om medlemmarna måste ta stora lån eller plocka in externa delägare.

Lösningen ligger i outsourcing. Istället för att själv investera i transportfordon, fabrik och annat hyr de in sig hos andra befintliga producenter. Fasta kostnaderna blir till rörliga. En nackdel är att det dock medför ett begränsat handlingsutrymme.

Jerker Nilsson, Institutionen för ekonomi, SLU Uppsala

